

**ATT
ARRANGERA
TEATER**

---

innehåll

Att arrangera teater

- s 3. **Varför arrangera teater**
Vad är teater

- s 6. **Teater – i vilka sammanhang**
Hur vet man vad som är bra?

- s 7. **Var hittar man teatergrupper**
och föreställningar

- s 8. **En bra arrangörsgrupp**

- s 10. **Bra samarbetspartners**

- s 12. **Att förbereda och genomföra**
ett teaterarrangemang

- s 17. **Att ta hand om teatergruppen**

- s 18. **Hur ta omhand om publiken**
Efterarbete

- s 19. **Säsongspanering/kontinuitet**
Kulturfestival

- s 20. **Upphovsrätt**

Om författaren: Marinella Rolfart föddes i Stockholm, men bor numera i ett självproducerat och anmärkningsvärt hus på ett brant berg vid Ensjöns strand i Norrköping. Marinella är mångsysslare inom teater- och kulturområdet och skriver pjäser, teaterhandböcker och kulturartiklar. Är skådespelare/sagoberätterska och producent i Musikteatergruppen Papagena som turnerar i hela landet sedan 1991.

Upphovsrätt: Det är fritt fram att använda detta material. Med andra ord kan ni skriva ut, kopiera och använda det hur mycket ni vill. Ni måste alltid ange källa och vem som skrivit materialet.

Hjälp på vägen: Studieförbundet och ATR är en naturlig resurs på vägen fram till ett lyckat arrangemang eller i starten av en förening. Om du som läsare behöver ytterligare hjälp och stöd, kontakta närmaste Studieförbundet kontor eller ATR's kansli. De kan ge ytterligare råd och tips på lokala personer att kontakta om du behöver hjälp. Studieförbundet kan även anordna olika former av studiecirkel och helkurser för dig som vill fördjupa dig ytterligare.

Varför arrangera teater?

Du som nu letat upp den här arrangörshandboken är en person som troligen tillhör en grupp eller en förening. Ni ska just ska börja med eller brukar arrangera evenemang för er ords befolkning.

Kanske ni hittills vänt er till en speciell målgrupp och bara arrangerat filmvisningar, konserter eller utställningar. Men nu har ni tänkt att det skulle vara kul att ta lite teater till orten. Det är rätt, ett bra beslut.

I det här kapitlet om att arrangera teater kommer många olika teaterord dyka upp. Dom kan du hitta i kapitlet Teaterlexikon. Det kommer även dyka upp olika slags teaterformer. Dessa hittar du uppräknade och förklarade i kapitlet Olika teaterformer.

Vad är en arrangör

En arrangör är den/de som tar initiativ till ett arrangemang på orten. De bestämmer innehåll och form och väljer vilket slags arrangemang de vill göra, datum, tid, lokal, målgrupp/publik, och biljettpris.

De söker och ordnar finansiering och samarbetspartners. De söker upp, finner och väljer vilken teatergrupp och vilken produktion/pjäs som ska engageras. De skriver kontrakt med gruppen som engagerats. De informerar om och marknadsför arrangemanget, både för press och andra media och för den tilltänkta publiken. De tar emot biljettbeställningar och säljer biljetter. De tar hand om teatergruppen när de kommer, före under och efter föreställningen. De betalar ut arvode till den grupp de engagerat. De redovisar för samarbetspartners och finansiärer. De bygger upp en stöd- eller vänorganisation runt sin arrangörsgrupp.

Arrangören kan väcka intresse och lust

Finns det ingen stationär teater på orten och brukar man inte gå på teater av sig själv så är det ju väldigt bra att det finns arrangörer.

De finns på flera platser i landet och tar initiativ till att teatern kommer till deras ort.

Hittar man rätt pjäs med rätt grupp som spelas på rätt plats vid rätt tillfälle så kan man lyckas få en stor publik. Även dem som nästan aldrig går på teater. Då blir det extra viktigt att teaterarrangemanget blir lyckat, att publiken blir underhållen, förvånad, upprörd, glad och upplever något nytt, starkt eller roligt. Då har arrangören skapat mersmak till nästa teaterarrangemang och då blir det fler som vågar gå dit av egen lust och på eget initiativ.

Fasan är att när man lyckats få publik till ett första arrangemang och det visar sig att det är fel pjäs eller dåligt framfört. Då blir det tufft att få publiken att komma nästa gång.

Att arrangera är alltid ett risktagande. Det kan gå bra eller dåligt men om ingen vågade försöka skulle inget hända. Det enda sättet att påverka utveckling och förnyelse i teaterutbudet är att möten med publiken skapas. Det är det som är arrangörernas uppgift och mission.

Vad är teater

Teater är ett möte mellan människor – aktörerna och publiken. Skådespelare som åker till er ort och bygger upp sin scenografi på den scen eller det golv ni har fixat. Där berättar de en historia för er med hjälp av alla teaterns uttrycksmedel.

Texten levandegörs med talade ord, pauser och tonfall samt med hur skådespelaren uttrycker sig med kroppen, med ansiktets mimik och hela sitt känsleregister. Allt för att publiken ska kunna dras med in i situationen. Publikens inlevelse bygger resten. Man skrattar och gråter samtidigt, i samma lokal och tillsammans med andra. Teater är en gemensam och kollektiv upplevelse. Teater är en levande konstform. Den utspelar sig i tidens och rummets enhet = Här och Nu!

I en teaterföreställning ingår många olika kreativa uttryck. Först kommer texten och sen skådespelarens gestaltning av texten. Om man jämför en pjäs som man läser i en bok med hur den spelas upp – gestaltas framför ens ögon med levande skådespelare – förstår man hur många fler uttryck det finns. Dessa tillsammans ger en totalupplevelse som påverkar åskådarens tankar och känslor.

Vad är bra teater

Det är förstas inte den yttre formen som bestämmer om en teaterföreställning är bra eller inte. En musikal som "Grease" eller "West side story" försöker få med de flesta av teaterns uttrycksformer som musik, danser, häftiga kostymer och scenografi, allt för att publiken ska få maximal underhållning. Då kan det hända att själva berättelsen inte känns lika viktig. Handlingen kan vara banal men utanpåverket, det ögat ser, kanske är läckert. Det kan vara nog för att många människor ska få en rolig teaterupplevelse.

Men en bra teaterföreställning kan även genomföras med en ensam svartklädd skådespelerska framför en enkel skärm. Inga andra effekter än berättelsen och den agerandes inlevelse. Kanske ger denna föreställning ett långvarigt och djupt intryck att minnas för livet? Det blir en annars slags teaterupplevelse.

Dessa två exempel visar att det inte bara är det man ser med ögat, som avgör om det är bra teater eller ej. Som alltid är det den enskilda människans inre upplevelse av föreställningen som avgör. En helt subjektiv tolkning efter varje individs sinnestillstånd, referenser och erfarenheter.

En arrangör som ser mycket teater och all slags teater, blir snart van vid att tolka vad publiken vill ha, vad de förväntar sig, längtar efter och överraskas av. Man lär sig också vad som är väl fungerande och spännande teater. Man lär sig ju fler teaterföreställningar man ser och desto fler teaterarrangemang man gör. Men detta antagande förutsätter att arrangören har lust och intresse för teater.

Vad står till buds

I detta kapitel kommer du att hitta flera listor och många exempel på teatergrupper och uppsättningar. För en mindre arrangör blir det oftast de fria teatergrupperna som kan engageras till orten. De har små lättplacerade föreställningar till ett överkomligt pris. Också Riksteatern som subventionerar priserna, har ibland även större teaterföreställningar att erbjuda och som man kan boka, förutsatt att man har en tillräckligt stor scen på orten.

Riksteatern distribuerar även mindre teaterprogram. Numera samarbetar de allt oftare med mindre teatergrupper. De fria grupper, som fortfarande finns kvar på den tuffa marknad som alla konstnärliga utövare kämpar på, är skickliga och professionella. De experimenterar ständigt med nya och gamla texter. De hittar hela tiden nya, bättre och roligare sätt att göra sina uppsättningar. I sitt ständiga möte med publiken på fritidsgårdar, i skolor och på kulturfestivaler m.m. utvecklas en levande, rolig, allvarlig, häftig, känslöskapande, sprakande, färgrik och finurligt enkel teaterform.

Vill man att ungdomar ska komma till teatern

Då måste man ha bra kontakt med ungdomar och ha många ungdomar med i planeringsprocessen eller ha bra nätverk med den unga publiken. Vem är det som påstår att ungdomar inte vill se svåra och starka pjäser av Lars Norén eller Strindberg? Som påstår att ungdomar bara vill se färgglada ytliga musikalerna med mycket dans och musik? Som påstår att vuxna vet vad ungdomar behöver se? Inte är det denna arrangörshandledning i alla fall.

Teater som skapats av lust och intresse, skapar lust och intresse. Det är också troligen den sortens teater som intresserar dig som vill arrangera. Faktum är att det är fler ungdomar som själva vill spela teater, än se teater! Det är ett svårsmält faktum för institutionsteatern.

Nyskriven teater

Det finns förstås nyskrivna pjäser som kan fångsla teaterpublik i alla åldrar. Den mest spelade svenska dramatikern just nu är Lars Norén. Hans pjäser visar oftast människor som lever på samhällets marginaler oavsett om de är rika eller fattiga. Alla som ser dessa pjäser reagerar på något sätt. Antingen blir man fascinerad eller äcklad, men berörd, och det gäller naturligtvis även unga människor i publiken.

Stora institutioner och små fria grupper

En del institutionsteatrar har stora scener, mångmiljonbudgetar och stor personalstab. Deras uppdrag är att producera teater för alla invånare och en stor del av finansieringen kommer från bidrag dvs skattemedel. Dilemmat för dem är att de trots bidragen måste sälja många biljetter för att betala "apparaten". Där uppstår en motsättning. Ska man bara välja publikfriande musikalerna med ett känt TV-ansikte i huvudrollen eller ska man våga satsa på nyskriven oprövad dramatik som ingen känner igen? Tills de löst det problemet kan ju ni börja arrangera och ta den teater och de föreställningar ni vill se, till er ort.

De mindre s.k. fria grupperna har lättare eller är bättre på att anpassa sin repertoar och sina uttrycksmedel till publikens behov och önsningar. Dom är tvungna helt enkelt för om dom inte producerar en föreställning som arrangörerna vill köpa och se, då är dom döda. De som överlever är ofta små grupper med små resurser. De skapar små men behändiga och lättplacerade föreställningar som kan gå på turné. Där hittar man ofta något som passar. Även till den minsta lokalen och för den nyaste arrangörgruppen.

Tråkiga gamla klassiker

Det finns ett ständigt behov av att fortsätta sätta upp "klassikerna". En klassiker är en pjäs som skrivits för länge sedan men som är så bra att den alltid kommer att vara aktuell. Däri berätt-

tas om livet på ett så väsentligt och allmängiltigt sätt så att alla, även det uppväxande släktet, bör ha tillgång till dem. Publiken kommer alltid att kunna identifiera sig med dessa berättelser. Teaterproducenten måste bara anpassa dem till den tid och till de förhållanden och de människor som finns just NU, och sätta upp dem på ständigt nya sätt, så kommer de att förbli angelägna, som dessa exempel:

Berättelsen och pjäsen om "Lysistrate" från grekiska antiken, skriven av Aristofanes ungefär 500 f.Kr. och handlar om när kvinnorna kärleksstrejkkade för att få männen att sluta kriga. Det kommer vara ett aktuellt tema så länge det finns krig på jorden. Den satte t.ex. musikföreningen Backa Musik upp med reggaeamusik och ungdomsamatörer en gång. En mycket rolig och häftig teateruppsättning, som förstods och gillades av alla oberoende ålder eller tidigare "teatererfarenhet". En 2500 år gammal text! Hamlet skrevs på 1500-talet av Shakespeare. Ett drama om en ung pojke, vars mor snabbt gift om sig efter faderns död. Pjäsen tar upp den unge mannens funderingar och tankar om livet och kärleken. Sämt som alla funderar över, även idag.

Två olika Hamletuppsättningar på 1990-talet hade Tomas di Leva och Rickard Wolff som Hamlet. De blev båda mycket lyckade och ungdomar, som kanske aldrig varit på teater eller i alla fall inte hade gått till en teater självmant, gick nu. De gick nästan man ur huse och föreställningarna blev alltså både välbesökta och uppskattade. Så en text som skrevs på 1500-talet blev i dessa uppsättningar dagsaktuell, angelägen och underhållande.

Alla lustiga Commedia dell'arte-spel med ursprung från italienska gatugycklare på medeltiden, inspirerade sen bl.a. Molière i Frankrike på 1600-talet. Han skrev t.ex. "Den girige" och "Tartuffe". Båda är väldigt roliga och t.ex. Tartuffe gick för ett par år sedan på TV med en av sveriges bästa komiker, Robert Gustavsson, i huvudrollen. Många teaterovana såg nog den TV-teatern och skrattade gott åt en 1600-tals pjäs.

Så har en urgammal teatertradition blivit användbar och underhållande även för oss idag, i vår moderna tid. Tillgången till alla klassiker gör att det aldrig är något problem att hitta pjäser att spela. Det handlar mer om hur man angriper och sätter upp pjäsen än att man använder en gammal klassiker.

Teater – i vilka sammanhang?

Så länge man ser en teaterföreställning som något mer än bara tillfällig underhållning, så hittar man många sammanhang där det passar att ha med teater. Det vanligaste är att en teatergrupp köps in till orten och spelar sin föreställning på den scen som finns där för den publik som alltid brukar gå på teater. Det är gott, men teater skulle kunna användas i fler sammanhang och intressera fler, även om de inte vet det än.

Teater som konstform, fungerar självklart alldeles ensam för sig själv. Varje bra teaterföreställning är producerad som en egen fullödig produktion. Egentligen är det bara för publiken att komma och titta, leva sig in, uppleva och underhållas. Var och en lägger sin upplevelse och tolkning till sitt hjärta. Om föreställningen lämnat något bestående intryck så kommer det att inspirera, förklara eller bara finnas kvar som en viskning eller ett tjut i allt den personen företar sig. Kommer man ihåg en föreställning eller en scen, en bild, en händelse i en teaterföreställning i mer än en månad så har den lämnat ett bestående intryck.

Eftersom teater innehåller så många uttryck är en teaterföreställning användbar som inspirationskälla i många sammanhang. En del har redan nämnts tidigare i denna text. Men här kommer en liten förslagslista på olika sammanhang när en teaterföreställning kan ge sin publik något utöver det vanliga.

På en skola kan en teaterföreställning som tar upp något som de läser om just då, kännas som mer än "bara" underhållning. Om man

förarbetar med eleverna och eftersnackar så kan föreställningen lätt knytas till de ämnen, temarbeten eller projekt som skolan jobbar med. En teaterföreställning kan även tjäna som start för ett temaarbete. Både för barn, ungdomar i skolan och vuxna som går på någon fort- eller utbildning. Teaterföreställningen kan även fungera som inspirationskälla under en pedagogisk process i skolan/kursen.

På en arbetsplats kan en teaterföreställning användas som inledning på en diskussion, inför en förändringsprocess eller som fortbildning av personalen.

Teater är ju bara EN form att berätta en historia eller att ta upp och belysa ett tema. Därför finns det egentligen inget sammanhang där man inte skulle kunna ha med en teaterföreställning. I skolan, på dagis, i föreningen/organisationen och på fritidsgården pratas ju om allt och därför kan all slags teater användas för att illustrera och sätta fart på diskussionerna.

På sjukhus, pensionärshem och fängelser. kan teater vara underhållning och avbrott i ensamhet, tristess och smärta. På barncanceravdelningen i vissa län kommer clownen en gång i veckan. Där stimuleras och används skrattet som en läkande kraft eller skänker i alla fall en stunds avbrott för barnen och deras föräldrar. Bara det att de får skratta tillsammans en stund är mycket värt.

Hur ska man veta vad som är bra?

Att tycka är ju subjektivt och kan aldrig bli något annat. Hur ska man veta vad jag menar med bra och vad du menar med bra? Man bör helt enkelt se mycket teater, det är det bästa sättet att lära sig vad man själv tycker om. Då lär man sig även vad man tycker är bra. Om man är med i en arrangörsgroup bör man även se mycket tillsammans och prata om det med varandra efteråt. Då tränar man sig dessutom i att

formulera olika tankar och åsikter i ord. Hitta ett språk för det och lära sig de andras språk. Det är ju gruppen som ska välja ut de föreställningar man vill beställa sen och då är det bra att man känner till varandras sätt att uppleva och tala om föreställningar.

Självklart bör man gå på så många utbudsdagar (se avsnittet Utbudsdagar) och festivaler som möjligt. Gärna tillsammans med den grupp man samarbetar med. Man bör även läsa i utbudskataloger (se avsnittet Utbudskatalog) och sen helst se föreställningarna i verkligheten. Man lär sig då hur man utifrån beskrivningen i utbudskatalogen ska kunna bedöma vad man tror är bra och vad som passar just det arrangemang och den målgrupp man valt.

Testa dina åsikter genom att bygga upp relationer

Genom att möta andra arrangörsgupper och jämföra den föreställning man sett kan man bygga upp ett referensnätverk av kunnigt folk vars omdöme man litar på. Vilka personer som har ungefär samma smak som en själv eller tvärtom. Om man är osäker på en föreställning som man funderar på att beställa är det bra att kunna ringa upp någon annan som har sett den och få lite synpunkter och tips.

Ta hjälp av publiken

Lokalt kan en arrangörsgrupp genom sina medlemsaktiviteter låta sin publik få fylla i enkäter och frågeformulär. Efter det får man sammanställa, utvärdera och efter ett tag lär man sig att tolka vad publiken menar. Man vet ungefär vad de tycker om och vad de längtar efter. Självklart tycker alla mer eller mindre olika. Men en arrangörsgrupp har rätten att välja - vad man vill ta till sig och vad man inte vill. Det är den som efter bästa förmåga ska besluta om vilka pjäser som ska beställas.

Var hittar man teatergrupper och föreställningar

Genom att lyssna på andra. Genom att tillhöra ett nätverk av arrangörer. Om det finns en länsteater eller riksteaterförening i er närhet kan ni kanske ansluta er till dem, som en sektion. Eller om ni vill vara er egen arrangörsgrupp/förening så kan ni kanske samarbeta med dem så pass att ni ser till att få de utbudskataloger och erbjudanden som de får. Genom att sedan se till att din arrangörsgrupp kommer med i olika adressregister på internet så hittar teatergruppernas producenter er. En del kommer då att skicka sitt informationsmaterial till er. Gör ett intressebrev om att ni vill veta vilka föreställningar som finns. Sen letar ni upp grupper på internet enligt nedan och skickar samma intressebrev som e-post till alla grupper ni tycker verka intressanta.

Utbudskataloger

I en utbudskatalog kan man hitta teatergrupper, artister och trubadurer. Ibland finns det ett totalt kulturutbud med både dansföreställningar, filmer och utställningar. Ibland är katalogerna mer specialiserade. De kan vara indelade i olika kataloger för teater, ungdomsteater och barnteater.

Man ska veta att katalogens producent har valt ut vilka föreställningar som får vara med. Det beror alltså på vem eller vilka som producerar katalogen och på vems uppdrag de gör det. Ibland ger kommunen, länet, studieförbundet eller den organisation som gör en utbudskatalog det för att visa vilka pjäser som ger rätt till olika former av arrangörsbidrag. De subventionerar de medtagna föreställningarnas pris för de arrangörer de vänder sig till.

Utbudsdagar

På flera orter i landet arrangeras utbudsdagar. De arrangeras ofta av dem som även producerat en utbudskatalog. Det kan vara den lokala teaterföreningen som ofta är ansluten till riksteaterns nationella nät av regionala samordnare

(länsteaterkonsulent) eller av kommunens kulturassistent. En del kommuner och län har speciella barn- och ungdomskonsulenter. På en del ställen är det biblioteket som är kultursamordnare, på andra är det Folkets Hus/Folkets Park och på ytterligare andra platser kan det vara ett studieförbund som samordnar kulturen på en ort.

Till en utbudsdag inbjuds teatergrupper att visa upp sina aktuella produktioner. Alla grupper som vill får inte vara med. De som arrangerar gör först ett urval. Grupperna spelar upp hela eller delar av sina föreställningar som de har i repertoaren och som man kan boka en tid framåt. Ibland är det bara gruppens producent som berättar om en föreställning, t.ex. de som inte haft premiär än. Eller så gör gruppen en kort "trailer" ur föreställningen. Där kan de även lägga ut alla sina foldrar med information om sin grupp och dess produktioner.

Se till att du och din arrangörsgrupp blir informerade om var och när det ordnas utbudsdagar på din ort eller i närmaste större stad eller i din region. Självklart blir ni inbjudna. Den som arrangerar en utbudsdag måste se till att det blir många som kommer dit och tar del av den för att teatergrupperna ska tycka det är lönt att komma. Oftast spelar teatergruppen gratis på en utbudsdag, men arrangörerna får betala resor, logi samt traktamente.

Riksteatern brukar även ha teaterdagar för hela landet i sina lokaler i Hallunda utanför Stockholm i maj. Där visas många föreställningar och dessutom ges möjlighet att delta i olika seminarier och debatter. Ett utmärkt ställe för arrangörer att se och höra mycket men även att träffa varandra och utbyta erfarenheter.

Hitta teater på internet

På internet finns hemsidor som byggts upp som samlingsplatser eller portaler för olika teman, så även för teater. Där kan man hitta listor på teatergrupper, teatrar och teaterorganisationer. Oftast har de även direktlänkar till dessa hemsidor. Flera teatergrupper har egna hemsidor där

de förklarar sin stil, sin målsättning och där de presenterar sin repertoar och var du kan beställa dem.

En bra arrangörsgrupp

Vad är en bra arrangörsgrupp

En grupp som verkligen är tänd på teater, som tycker det skulle vara kul om orten fick lite mer teaterarrangemang och gästspel. En grupp som vill bygga upp en aktiv och kräsen men entusiastisk och sugen teaterpublik på orten.

En bra arrangörsgrupp består av personer som själva är nyfikna på att se mer teater och som vill bli bättre på att göra intressanta och lyckade teaterarrangemang. Hela detta kapitel vänder sig till denna grupp och öppnar förhoppningsvis några dörrar för dem som vill medverka till att distribuera och erbjuda publiken teaterns värld.

Var målgruppsinriktad

Det är viktigt att ni är medvetna om vilken målgrupp ni vänder er till vid varje arrangemang. Det är svårt att hitta något som passar alla smaker. Försök hellre ordna fler arrangemang och rikta er till olika målgrupper. Egentligen är det så att det kommer fler ju smalare målgrupp man vänder sig till. Det förutsätter att man har förankrat arrangemanget i god tid innan hos just den målgruppen och dess företrädare. De kanske rentav har varit med på planeringsmöten? I alla fall har ni nått ut till målgruppen med mycket information innan och kanske planerat in teaterarrangemanget i deras ordinarie sammanhang eller verksamhet.

Stödgrupp

En arrangörsgrupp får mycket tillbaka om de orkar jobba fram en lista med teaterintresserade som mest vill vara publik men som ibland även kan vara med på arrangörsgruppens träffar. De kanske även kan tänka sig att fylla i enkäter och utvärderingsformulär i utbyte mot att de får information om kommande arrangemang per post.

Försök alltid ha någon återkoppling från publiken vid varje arrangemang. Så lär arrangörer känna sin blivande och alltmer växande publik. Se även Att förbereda och genomföra ett teaterarrangemang.

Hur arrangören kan nå sin publik

Ni har till exempel bestämt er för att engagera en grupp som spelar en ungdomspjäsa. Den har ett innehåll som ni förstås tänker ska intresserar unga tonåringar. Då bör ni ta kontakt med fritidsgårdarna, ungdomsföreningarna och skolan innan. Alla ska veta att arrangemanget ska genomföras. Det är bra om hela gänget samlas först på hemmaplan sen gemensamt åker till den lokal där teaterarrangemanget är. För folk som är ovana att gå på teater är det bra om man får gå tillsammans med andra första gångerna, annars kommer de aldrig iväg.

Våga satsa på något nytt eller annorlunda

Har ni mod och råd att ta något som är nytt och/eller okänt? Inte första gången men sen när ni gjort flera arrangemang och jobbat upp ett teaterintresse hos en tillräckligt stor baspublik. Om publiken flera gånger fått bra teaterupplevelser skapar det mersmak. Då både törs och måste man våga satsa på något som kanske är både okänt och nytt. Förhoppningsvis har man då jobbat upp ett sånt bra rykte att man som arrangör, i värsta fall, klarar ett konstnärligt, publikt och finansiellt bakslag.

Ett exempel på arrangörsgrupper

I Italien fanns en teatertrupp som aldrig fick engagemang på de stora scenerna i landet eller fick vara med i TV trots att de var mycket skickliga, roliga och populära. De var professionella och duktiga aktörer och textförfattare. De startade en egen teater i Milano.

De satte upp flera nyskrivna korta och långa pjäser som tävlade i komik och aktualitet. Men de var politiskt kontroversiella. Pjäserna gjorde kanske regeringsbeslut till åtlöje och tog upp hur den vanlige arbetaren kunde lösa sina pro-

blem med t.ex. ständiga prisökningar på mat. Dock fanns det en intresserad och stor publik ute i landet som ville se pjäserna. Där bildades då en rad arrangörsgrupper. De hyrde sporthallar eller andra lokaler, spred information och sålde biljetter. Biljettintäkterna skulle täcka hyra av lokal, resersättning och gage till teatertruppen. Det blev den enda möjligheten för folk ute i landet att få se gruppen och deras pjäser. Lokalerna fylldes trots att etablissemanget försökte motarbeta teatergruppen. För ett par år sedan, fick ledaren och textförfattaren – dramatikern, nobelpriset i litteratur. Han heter Dario Fo.

På grund av spontant bildade arrangörsgrupper fick folk ute i landet se Dario Fo, hans teatergrupp och hans pjäser. Trots att de var kontroversiella och trots att de inte kunde bli kända via TV. Arrangörsgrupperna i Italien vågade arrangera och riskerade hela tiden finansieringen, då de aldrig kunde räkna med bidrag eller stöd från samhället.

Nya tider bildar nya nätverk

Nätverk uppstår hela tiden; spontant eller organiserat för enstaka arrangemang eller för mer långsiktiga. Vare sig samhället vill eller ej byggs hela tiden nätverk runt specifika intressen. Inte minst tack vare internet. Man kan inte förenkla genom att påstå att alla som är intresserade av att arrangera teater t.ex. är med i Riksteaterns teaterföreningar. Idag finns det nätverk som kanske bara bildas just runt en teatergrupp. Arrangörer som gillar just den gruppen och som tillsammans med likasinnade samordnar turnéer, beställningar och arrangemang med varandra.

Nätverk finns runt de flesta idéburna organisationer. Det kan vara intresseorganisationer: fackföreningar, kvinnogrupper, miljögrupper osv. Det kan också vara grupper inom idrottsrörelsen, samma kyrka eller inom politiska organisationer.

Bra samarbetspartners Varför samarbeta med andra?

Även om din grupp/förening vill göra era egna arrangemang kan det vara bra att undersöka fördelarna och möjligheterna med att göra samarrangemang. Bra orsaker till att söka medarrangörer kan vara:

- Ökad lokaltillgång.
- Bättre finansiering.
- Mera marknadsföring och bättre förankring på orten.

Gratis tillgång till lokal

Om man gör ett arrangemang ihop med den/de som har den lokal man vill vara i får man samtidigt tillgång till den "apparat" och personal som redan finns där.

Det kan vara vaktmästare, städning, toaletter, avhängningsmöjligheter för publikens ytterkläder, salong med stolar/sittplatser för publiken, scen/spelplats och loger för de medverkande i teatergruppen o.s.v.

Bättre finansiering

Om man samarrangerar med t.ex. en skola får man, förutom lokalen, även möjlighet att skapa samfinansiering. Det gör man genom att tillsammans boka flera föreställningar på samma plats med samma teatergrupp. Dels kan man dela på rese- och logi ostnader och dels kan man få rabatt på föreställningspriset.

Många teatergrupper ger rabatt om de får många spelningar på samma ort och i samma turné. Ytterligare rabatt kan ges om en föreställning spelas i samma lokal samma dag och inte behöver rivras och byggas upp mellan föreställningarna.

Välj samarbetspartner efter era behov

Påverka utbudet hos de arrangörer som finns eller samarrangera med den existerande lokala teaterföreningen om ni har någon på er ort. Det gör ni genom att övertala dem att ta dit just den grupp som ni vill ha till orten. De kanske tar in detta gästspel i sitt ordinarie

utbud/program och både betalar teatergruppen och marknadsföringen för arrangemanget som de brukar göra till sin vanliga publik. Ni kan då komplettera med affischering och uppsökande verksamhet till de målgrupper som just ni vill få dit. Här blir ni samarbetspartners med den ordinarie arrangören. Men ni tar er chans att påverka utbudet i den riktning ni vill.

Välj ert utbud efter ortens behov

Välj ibland pjäser som anknyter till ett tema som ni vet är aktuellt på er ort. Något som debatteras i er kommun, i skolan, bland organisationer eller i den allmänna debatten på torget och gatan. Ta dit pjäser som "Sju systrar" som är en stark pjäs om ett ungdomshem för vilsna knarkartjejer, samtidigt som lokalnyheterna tar upp att antalet rökheroinister på orten ökar. Eller någon föreställningen med utgångspunkt i förintelsen, eftersom ni vet att gänget med nynazister i grannstan växer oroväckande.

Nej, det måste inte bara vara såna samhällsengagerande teaterarrangemang. Lika aktuellt och spännande kan vara att ta gruppen "Ung utan Pung" som spelar sin hämningslösa tjejjäs: "Ung utan Pungs tjejer visar allt – faktiskt!". Ni kanske har väldigt många tjejer på orten eller i gruppen eller det kanske ska ordnas en tjejmässa?

Ibland krävs det att man måste boka en del grupper ett halvår i förväg. Var därför lyhörd för vad som är på gång på din ort. Det lär man sig med tiden, när ni arrangerat ett tag. Sen kommer andra ta kontakt med er för att göra samplanering och samarrangemang. Det finns alltid samordningsvinster för flera parter.

På en del orter är det så att man bygger upp en kontinuitet genom att alltid arrangera teaterföreställningarna på samma veckodag. Man håller sig också till samma klockslag och lokal. Det gör att folk så småningom vet att varje söndag klockan tre är det barn- och familjeföreställning i en speciell lokal. Eller att första måndagen i månaden kommer ett teatergästspel till orten.

Välj först, leta partners sen

När ni är oberoende av allt ovan, valt vilken teatergrupp just ni vill se. Då kan ni börja fundera på om några andra organisationer eller institutioner skulle kunna tänkas ha intresse av just den föreställningen.

Om ni t.ex. valt ett forumspel som handlar om smygrasism och invandrarfientlighet, så kan det väl vara läge att kontakta de organisationer, myndigheter och människor på er ort som debatterar eller jobbar med såna frågor. Dels lär det intressera dem och kanske socialförvaltningen får idén att de ska bjuda all sin personal på föreställningen. Då har ni redan sålt ett antal biljetter i förköp.

Att göra det omöjliga, att lansera det okända

Att via Riksteatern boka Sven Wollter som spelar en flott operett tillsammans med Mona Sahlin eller att ta hem Joakim Thåström som tillsammans med Loket hoppar säck på ert torg, kunde vara arrangemang som ni lätt skulle kunna få mycket publik till. Kändisar från TV och tidningar har stor dragningskraft, vad man än tycker om dem.

Ni kanske vill engagera en grupp som experimenterar med en ny form? Som spelar ett okänt stycke och som inte har en enda kändis i ensemblen? Hur okänd gruppen än är så måste de ha betalt för att komma med sin udda och okända föreställning till er, både gage, resa, logi och traktamente. Hur ska ni finansiera detta? Att bara sätta upp ett par affischer kommer inte räcka för att locka folk till något de inte känner till och 25 betalande täcker antagligen inte kostnaderna.

Vad göra – önska

Först gör ni samma tankeexperiment som ovan. Vilka personer, organisationer, grupper, arbetsplatser på er ort skulle tänkas bli intresserade om de fick tillräckligt mycket bra information? Kan ni anknyta till något tema som finns i före-

ställningens innehåll eller form? Kan innehållet i pjäsen väcka vissa personers intresse och kan formen intressera andra?

Hur många utskick och hur många telefonsamtal och personliga kontakter orkar och hinner ni göra? Frågan är berättigad eftersom personlig uppföljning på utskickat informationsmaterial ger bästa resultat och skapar det största intresset. Man måste med andra ord tala om för andra att de är intresserade med utgångspunkten att de själva inte visste det.

Hjälp till att hitta olika former för grupper att träffas före föreställningen och få dem att gå dit tillsammans. Tipsa fritidsgården, svenskläraren och konstföreningens styrelse om hur de kan göra för att få ihop en grupp som går och ser föreställningen. Puffa dem att våga ta initiativet att genomföra ett teaterbesök.

Vad kan ni hitta på som skulle intressera press och media på er ort? Fundera på vad de skulle vilja skriva i sin tidning och vilken påannons de skulle vilja göra i det regionala radio och TV-programmet. Utan att fördumma eller förfela huvudinnehållet i arrangemanget. Skaffa intresseväckande bilder och skriv ett pressmeddelande med det innehåll och de rubriker ni kommer fram till. Bjud in press och media på en förhandsinformationsträff och se till att ha något intressant att visa där. Jobba på att få dem att göra ett förhandsreportage med bilder. Detta säljer många fler biljetter än en annons och är dessutom gratis. Annonser är ju i regel svindyra och inget för en fattig arrangörsgrupp.

Om ni orkat göra ovanstående åtgärder samt satt upp de där affischerna som ni först tänkte nöja er med, då har ni den publik som är möjlig att få till ett okänt arrangemang. Det är en mycket större publik än den ni skulle få om ni inte gjort något av detta. Det är bara hårt arbete som ger resultat. Är ni själva tillräckligt engagerade i och intresserade av arrangemanget så smittar det även av sig till andra.

Att förbereda och genomföra ett teaterarrangemang

En kom-ihåg-lista!

Nu har ni tittat i utbudskataloger, varit på utbudsdagar eller fått något rekommenderat av någon annan. Ni har bestämt vilken teaterföreställning ni vill ha till orten. Då sätter det praktiska arbetet igång. Här följer en lista som ni kan använda som kom-ihåg-lista.

Sen följer varje rubrik med en liten förklaring:

Beställning av teatergrupp:

- Kontrakt, gage, resersättning, logi, traktamente
- Prissättning (proffs och amatörer, etik)
- Gruppens info, folder/programblad, foto/pressbild, affischer.
- Vägbeskrivning, öppning spellokal, logibokning
- Lokal, fakta från teatergruppen: utrymme, el, mörkläggnings osv?

Föreberedelser:

- Samfinansiering, sök bidrag
- Boka lokal, kolla publik och scenplats, vaktmästare
- Hur marknadsföra, press och publik, hemsida
- Biljett, tryck, biljettbeställningshantering

Föreställningsdagen:

- Biljettförsäljning, kassa
- Publikplatser, toaletter, pausfika
- Förbered spellokalen för gruppen, öppning/stängning vaktmästare, bärhjälp
- Ljus, ljud?
- Loger, toalett bakom scen?
- Ta hand om gruppen, före, under och efter.
- Fika, dryck, blommor
- Städning
- Faktura – betala arvode, skattehantering
- Utvärdering

Beställning av teater

Avtal och kontrakt

Nu har ni bestämt att ni vill ta hit en teatergrupp och undrar hur man brukar göra när man skriver kontrakt eller vem som ansvarar för vad.

Om ni hittat föreställningen i ett utbudskatalog eller sett teatergruppens egen folder brukar fakta om priser, milersättning o.dyl. stå där. Priset brukar inkludera skatt och sociala avgifter men det måste ni förstås fråga om när ni ringer och bokar och veta vid överenskommelsen.

Rabatter

Priset kan vara förhandlingsbart om man bokar fler föreställningar som ska spelas i samma lokal och/eller under samma dag. Då behöver ju inte gruppen bära in och rigga allt inför varje föreställning som de måste om de ska spela i olika lokaler. Tids och arbetsvinst ger billigare föreställningskostnad.

Detta gäller även om man samordnar en längre turné på samma ort eller köper väldigt många föreställningar på en gång. En kommun kanske köper 15 föreställningar att lägga ut på alla sina skolor under samma vecka och samordnar turnén, fixar spellokaler, tider, väljer ut klasser etc. Då blir det även billigare att betala resersättning/milkostnad samt logi, än om man skulle beställt en föreställning i veckan och gruppen skulle behöva färdas till och från orten varje gång. Vid såna beställningar brukar man kunna förhandla sig till rabatt på föreställningspriset.

Skattehantering

Arvode för föreställningen brukar oftast betalas ut i klump till gruppen, som är organiserade som ideell förening, handelsbolag e.dyl. och har egen F-skattsedel. Ni eller de skriver ett kontrakt eller en bekräftelse på uppgårelsen. Den ska båda parter skriva under innan. Sen brukar teatergruppen skicka en faktura till er på hela beloppet där skatt och sociala avgifter ingår. Det är det teatergruppens ekonomiansvarige som får betala in skatt och sociala avgifter samtidigt som han/hon betalar ut lön till gruppens skådespelare och tekniker.

Om gruppen inte har ordnat det så, blir ni tvungna att anställa artisten eller gruppen, bli deras arbetsgivare. Skriva på ett arbetsgivarintyg. Betala ut gaget till varje person i gruppen och få dennes personuppgifter och skattesats för att sen betala in skatt och sociala avgifter och vid årets slut skicka en löneuppgift inför deklaration.

Resersättning

Som arrangör får du även betala resa eller milersättning. Hur stor den är ska också framgå av fakta i utbudskatalogen. Det brukar även anges i teatergruppens folder eller bekräftelse. Många grupper måste finansiera inköp av minibuss eller bilhyra genom att ta ut en högre milersättning än 19 kr/mil. Allt över 19 kronor per mil i ersättning är dock att betrakta som vanlig lön och skall beskattas och ligga till underlag för inbetalning av arbetsgivaravgifter.

Logi

Om gruppen måste sova över för att hinna rigga och spela måste ni även boka och betala logi. Där är det er uppgörelse vid bokningen som bestämmer om gruppen accepterar att sova hemma hos någon, på vandrarhem eller på hotell. Kolla då även om de vill ha enkelrum eller dubbelrum, om de är flera. Se sedan till att nödvändiga överenskommelser och fakta om login, adress och telefon dit, finns med i den skriftliga bekräftelsen.

Traktamente

Om det anges att arrangören ska betala traktamente får man följa de statliga skattebestämmelser som finns. Ni kan även komma överens om något annat; t.ex. att arrangören lagar mat och bjuder på detta. En del grupper tar inte ut ersättning för traktamente. De kan då göra avdrag i sin egen deklaration för kostnader vid endagsförättning eller i samband med övernattnings.

Allt detta ska ni tala med gruppen om vid bokning och det som ni kommer överens om ska sedan skrivas in i kontraktet.

Prissättningsetik – amatörer och professionella

Det finns orsak att nämna att det kan vara svårt att ta ställning till olika teatergruppers priser. Dock bör man ha skillnaden mellan amatörer och professionella klar för sig.

Ekonomiskt är skillnaden den att en professionell artist eller teatergrupp försörjer sig på att spela teater. Det är deras jobb och yrke och de måste få avtalsenliga löner som alla andra yrkesarbetande. En amatörgrupp spelar teater på sin fritid, för att det är kul, inte för att tjäna pengar. En amatörgrupp ska inte heller ta betalt för att spela teater, möjligen få ersättning för resekostnader och andra utgifter de haft för att komma och för att sätta upp föreställningen.

Det är ofta en kvalitetsskillnad också. En professionell föreställning är förberedd med yrkesutbildade konstnärer som regissör, scenograf och skådespelare. Teatergruppen kommer att hantera publiken och förmedla sin pjäs på ett sätt så publiken blir nöjd. Sen kanske man har åsikter om innehållet i det som berättas eller över den form de använder. Men arrangör och publik kan förvänta sig att det är en proffsigt genomförd föreställning de får.

En amatörgrupp har repeterat på sin fritid och gjort det mesta själva. Arrangör och publik kan ha väldigt mycket utbyte av föreställningen men de kan inte kräva något annat än att gruppen gör så gott de kan, och det kan vara nog så bra. Detta gäller även teaterprojekt som produceras på skoltid, inom olika utbildningar och under projekt med amatörer.

Frågan amatör gentemot proffs är känslig för en del skol- och amatörgrupper satsar mycket tid och är så duktiga att de får både efterfrågan och stöd till nya produktioner. Sen börjar de få mer och mer spelningar och måste ta tjänstledigt från sina jobb. En del är arbetslösa eller väljer att sluta med annat arbete och hoppas kunna leva på att spela teater och turnera. De har dock ingen professionell skådespelarutbildning (statlig scenskola) och använder inte yrkesutbildade regissörer eller dramatiker.

Så kan en del kända, populära och duktiga konstnärer starta sin bana. När man övergår från att vara amatör till professionell må praktiken avgöra. Är man så efterfrågad och får arrangören att betala fullt pris därför att man anses vara värd det, är ut och är in så kanske man ska betraktas som professionell till slut. Man har blivit ”utbildad” i praktiken av många års seriöst, talangfullt, uppskattat och gediget arbete.

Praktiska och tekniska förberedelser

Kolla med teatergruppen hur lång tid det hela tar och hur tidigt de behöver komma in i lokalen för att bygga upp scenografi och belysning. Se även till att göra upp med vem som ska öppna lokalen och eventuellt vara behjälplig på platsen. Behövs det en vaktmästare som känner till lokalen eller räcker det med någon från arrangörgruppen? De grupper som behöver bärhjälp brukar ha det angivet i sin folder eller i utbudskatalogen.

Det är bra om ni, i bekräftelsen, kan lämna kontaktnamn och telefonnummer till den person som ska öppna. Både hem, mobil och till själva spelplatsen. Tänk er att något kan hända på vägen eller om de kör vilse. Då måste gruppen ha någon att ringa till. Skicka även med vägbeskrivning.

Lokal, fakta

I utbudskatalog, folder eller vid samtal med gruppen vid bokning har ni förstås kollat att ni kan motsvara de lokalkrav som finns för föreställningen. Takhöjd och spelutrymme, om det ska vara en scen eller om det ska spelas på golvet och hur ni kan ordna det antal publikplatser som gruppen sagt att de kan spela för. Kolla även eltillgång och om lokalen kan mörkläggas om det krävs.

Mörkläggning är nödvändig när gruppen gjort en ljussättning som kräver det. De flesta grupper har sitt eget ljus med sig. Teatergruppen vet även vilken el som behöver finnas i spellokalen. Allt ifrån att det finns vanlig el och ett uttag i väggen till de grupper som har så mycket ljus med sig, att de behöver ett 16-amperes uttag.

Glöm inte att man måste kolla att olika uttag är fördelade på flera olika faser så inte propparna går.

Mörkläggning kan gå att ordna i lokaler som inte har mörkläggningsgardiner. Men då måste arrangören göra det innan teatergruppen kommer. Det kan ta lite tid att fixa. Om ni inte har tillgång till täta svarta tyger får ni ta svarta sopsäckar och tejpa upp dem. Klipp inte isär dem, lägg dem dubbelt som de är på rullen och tejpa med grå byggtejp, sen kan ni ta ner och använda dem till sopsäckar igen.

Finansiering

Gör en ekonomiskt kalkyl över hur ni ska finansiera ert arrangemang. Kommer ni sälja så många biljetter att inkomsten från dem kommer täcka alla kostnader? Är det dags att söka samarbetspartners som kan vara med och dela kostnaderna? Se kapitel Bra samarbetspartners. Har ni ett anslag till er arrangörsförening som täcker en del av kostnaderna? Eller måste ni söka bidrag?

Boka lokal

En del lokaler måste bokas i väldigt god tid men antagligen har ni en eller ett par lokaler på er ort som ni brukar använda och som ni kan välja på. En ny arrangörsgrupp får avsätta tid till att göra ett inledande arbete med att kolla alla tänkbara lokaler som finns på just sin ort. Börja med att ta hjälp från kommunens fastighetsavdelning, fritid- och kulturkontor e.dyl. Lämplig lokal kan vara en gymnastiksal, en skola, ett klassrum, en fritidsgård, biblioteket, församlingshemmet, ålderdomshemmets samlingsrum, bygdegården, Folkets hus eller någon lokal som finns hos något studieförbund. På en del orter kan det vara personalmatsalen på någon av ortens företag som kan vara lämplig. När ni fått överblick över ortens olika lokaler kan ni också avgöra vilken som bäst lämpar sig till de krav som beskrivs ovan och för just den föreställning som skall framföras.

Scen – spelplats

Tänk på att det inte alls är så vanligt längre att teaterföreställningar bäst spelas uppe på gamla tittskåpscener med höjdskillnad mellan publik och scen. Idag är väldigt många teaterföreställningar tänkta att spelas på ett golv på samma nivå som publiken.

Publikplatser

Publiken kan placeras på golvet och på de låga gymnastiksalsbänkarna samt på ett par stolar, på bord och på plintar. Så ordnar man platser med olika höjdnivåer så att publiken ser över varandra. Man kan inte ha flera rader med stolar på samma golv som scenen ska vara, då kommer folk se dåligt. T ex tio rader med stolar på ett golv kräver en upphöjd scen annars för att alla ska se.

Om det är en gammal lokal med en lite upphöjd scen, men inte fasta bänkar, kan teatergruppen ibland vända på lokalen och placera spelplatsen på golvet och publiken, som ovan, i olika nivåer på scenen. Bara ni känner till lokalen och kan beskriva den för teatergruppen brukar de ha vana att hitta lokala lösningar.

Räkna inte med att teatergruppen ska bära, placera ut eller stapla stolar. Publikplatserna är arrangörens eller lokaluthyrarens sak att förbereda.

Hjälp med scenbygge

I samband med att ni bestämmer och bokar den eller de som ska öppna för teatergruppen kollar ni om de behöver bärhjälp. Ibland behöver turnerande grupper det och då ska det också framgå vid bokning. Detta gäller alltid vid stora föreställningar med mycket scenografi men det kan eventuellt även behövas för små uppsättningar att någon ska vara behjälpliga vid inlastning och scenbygge. Det här gäller även efter föreställningen. Gör upp om det ska göras samma dag/kväll eller dagen därpå.

Om ni hyr lokal på ett ställe där det vanligtvis är möblerat med en massa bord, stolar, dukar och krukväxter så tänk på detta vid uppgörelsen. Ni måste veta om hyresvärden röjer undan allt eller om ni måste göra det. Det kan innebära att man måste fälla ihop bord och bära ut

ur rummet, stapla stolar och ställa undan. Efter föreställningen ska förmodligen allt återställas. Även detta är arbete som den turnerande teatergruppen inte ska behöva göra. Gör upp med lokalvärden om det är de eller ni som arrangerar som ska göra detta arbete.

Marknadsföring

Gruppens informationsmaterial

I samband med överenskommelse och kontraktsskrivning ska man kolla vilket press- och informationsmaterial som gruppen kan tillhandahålla.

Ni behöver information om föreställningens innehåll och form. Både för att informera pressen innan teatergruppen kommer och för att kunna ge bra information till den publik ni vill locka till arrangemanget. Det brukar finnas i programblad och ev. annat informationsmaterial som teatergruppen har framställt. Beställ det vid bokningen.

Ni kan även behöva pressbilder som ni kan ge till lokalpressen när de ska skriva om arrangemanget i förväg. Ibland har grupperna färdiga pressreleaser eller kopior på recensioner de fått, som ni kan använda som utgångspunkt eller inspiration till de pressmeddelanden ni själva vill författa. Möjligheten att tidningen kommer att publicera detta ökar otroligt mycket om man serverar dem färdigt material. Man spar både tid och arbete för tidningens redaktion.

Affischering

Affischer har de flesta grupper förtryckta. På dessa behöver ni bara fylla i datum, tid, plats och var man kan beställa och köpa biljetter. Be gruppen skicka det antal affischer ni behöver.

Media

Att få lokalpress, regional TV och radio att ta upp att gruppen ska komma är bra "gratisreklam" inför ett arrangemang. Att annonsera är ju så dyrt att många arrangerare inte har råd. Hitta en vinkling som ni tror pressen nappar på för att göra ett förhandsreportage med bild.

Är det någon kändis med? Ett anmärkningsvärt manus? En omtalad uppsättning? Specialscenografi? Skriv ett kort men kärnfullt pressmeddelande. Försök att tänka som en journalist när du skriver och skriv i rubrikform samt skicka med bilder och programblad samt erbjud er att ställa upp på intervju.

Har ni en lokalradiostation är de glada om folk kan komma upp till studion och ställa upp i direktsändning och svara på frågor. Om TV ska göra något måste ni förstås presentera något som gör sig bra i bild. Kanske teatergruppen finns där dagen innan eller tidigt samma dag och hinner ställa upp på en intervju med kostym och scenografin för en kort filmning. Då kan TV-stationen hinna få med det i kvällens första nyhetssändning. De TV-stationer som har sändningar varje dag brukar vilja ha aktuellt material. För er är det förstås bäst om de gör reportaget om teaterarrangemanget innan det spelas, detta kan ju locka extra publik.

För att informera publiken är vanlig affischering alltid bra. Men det bästa är att ni gör ett bra förankringsarbete i god tid innan bland de målgrupper som ni vill vända er till.

Har ni råd att annonsera ska ni naturligtvis göra det. Använd då den bild ni fått från teatergruppen. En del grupper har färdiga annonsoriginal som de kan skicka er.

Det finns ofta kalendrier om vad som ska hända i tidningarna. Där radar de upp alla arrangemang dag för dag och införandet är gratis. Kolla manusstoppdag för era lokaltidningar, förse dem med text om innehåll, titel, plats, klockslag och telefonnummer för biljettbeställning och ytterligare information.

Utskick

Samla namn och adress på publik och folk på orten som ni vet, eller tror, är intresserade av teater. Gör en adresslista och skriv ut i etikettform. Den möjligheten finns på de flesta datorer. Kopiera på etikettpapper så behöver ni bara

klistra på kuverten eller utskicket. Att ge skriftlig information om och personlig inbjudan till, ett arrangemang ökar förstås möjligheterna att få fler att avsätta just den kvällen till ett teaterbesök. Tänk på att skicka ut materialet i god tid så att mottagaren kan planera in teaterbesöket och kanske hinna få med ett par vänner också.

Hemsida

Har ni en hemsida, eller finns det någon kulturhemsida på er ort eller i er region? I så fall förser ni förstås även dessa med textinformation och bild om ert arrangemang. Bilder kan ni kanske hämta över internet från teatergruppens hemsida. Sen är det ju bara att kopiera och sända med allt i ett mail direkt till webmastern. Kolla med dem innan i vilket format de helst vill ha bilder.

När man gjort några arrangemang brukar man ha koll på alla dessa möjligheter att komma ut med information. Man brukar även skaffa sig kännedom om vad som gäller på sin egen ort. Sen gäller det att hålla reda på det där med manusstopp och telefonnummer till ansvariga på respektive ställe. Så fort du gjort en anmälan, skrivit en inbjudan, ring ett samtal.

Gör en lista på stoppdatum, telefonnummer, adresser och kontaktpersoner. Den kommer du ha mycket god hjälp av nästa gång och slipper ta reda på allt från början.

Biljetthantering

Måste ni redovisa antal sålda biljetter till en medarrangör eller bidragsgivare? Då måste ni ha numrerade biljetter. Antingen får ni låta trycka upp biljetthäften som ni kan använda till flera arrangemang eller köpa färdiga små häften. De brukar finnas i olika färger i bok- eller pappershandeln. Oftast är de numrerade från 1 – 100 och de är tvådelade så att man kan ge en till den som köpt och behålla den andra för redovisningen. På ett sånt häfte kan du stämpla på datum, klockslag och ev arrangörsföreningens namn/logga. Ni kan även tillverka egna biljetter på datorn och få en egen numrerad biljett. Om ni vill att folk ska kunna ringa och förbeställa biljetter så måste ni ange ett telefonnum-

mer där de kan nå er i allt er marknadsföringsmaterial. Det bör vara ett nummer där det finns någon som svarar hela dagarna. Ett alternativ är att ha en telefonsvarare där de kan tala in sin beställning. På de flesta orter finns det något etablerat ställe som sköter annat förköp av biljetter och de kanske kan sköta det åt er också?

Biljettförsäljning, kassa

På affischen har ni säkert skrivit att man kan köpa biljetter i kassan en timme före föreställningen. Då har ni också avsatt en person till detta. Denna person ska sitta i foajén till spellokalen, med beställningslistor, biljetter och gott om växelpengar i ett kassaskrin.

Att ta hand om teatergruppen

Spellokalen har ni redan förberett enligt ovan. Det bör vara en lokal som inte används som genomgångsrum. Rensa bort ovidkommande saker som gymnastikredskap eller möbler, stäng av ringsignaler, störande fläktsystem m.m. Samla dem som skall jobba som bärhjälp och se till att de som ska bära är fysiskt kapabla till detta eftersom utrustningen ibland kan vara tung.

Informera alla i lokalerna innan om vad som ska hända. Om gruppen till exempel ska spela på er skola så ska alla där veta att det ska bli teater. Teatergruppen slipper då slåss om lokalen med en icke informerad gymnastiklärare som dyker upp med en klass eller med en arg städerska som kommer för att göra sitt jobb och inte fått veta något om att lokalen är bokad.

Om gruppen kört till er spellokal samma dag och bygger sin scenografi ett par timmar före föreställning är det rimligt att ni ordnat lite fika och mackor till dem under deras arbete. Mat brukar man inte vilja äta precis före föreställning, det smakar bättre efter. Det är även bra om det finns tillgång till vatten eller annan dryck för dem bakom scenen. Nu har teatergruppen och/eller deras turnétekniker riggat ljus, ljud och scenografi. Ni hade

även förberett plats där skådespelarna kan byta om och sminka sig (glöm inte speglar) samt toaletter bakom scenen. Något sånt kan man säkert ordna i några rum även om det inte finns färdiga loger. En loge är ett rum med speglar och handfat, nära till toalett och dusch, bakom eller under scenen.

Om ni vill uppmuntra och peppa teatergruppen ska ni naturligtvis ta emot dem så glatt och vänligt som ni någonsin kan. Antagligen har ni ju tagit dit just denna grupp därför att ni hört något positivt om dem eller för att ni haft dem hos er tidigare. Den förväntan och glädje ni känner och förmedlar kommer stärka skådespelarna och få dem på gott humör.

För turnerande grupper är fasan att komma till en tom oordnad lokal men en massa möbler som måste bäras bort och där en i övrigt osynlig, ointresserad och kanske till och med sur vaktmästare öppnat. Om ingen ansvarig arrangör dyker upp och säger; ”Hej och välkomna, har ni allt ni behöver?” så känner man sig knappast välkommen. En professionell teatergrupp kommer visserligen göra sitt bästa för att ge publiken en bra teaterföreställning, trots det. Det är ju inte publikens fel om arrangören är sån. Men du är ju en intresserad, hjälpsam och nyfiken arrangör som tycker om att träffa folk, så du kommer naturligtvis ta emot teatergruppen på bästa sätt.

Om det är en dagsföreställning för en skola så se till att de grupper eller klasser som ska se föreställningen är där i tid. Ibland kan också teatergruppen behöva hjälp från er med själva inläppet till salongen.

Vid applådtack brukar man ibland ge skådespelarna blommor, det är olika och beroende på sammanhang. Det är upp till er som arrangör om ni vill visa er uppskattning på det sättet eller genom ett bra omhändertagande i övrigt. Men om ni som arrangör ska lämna fram blommor går det till såhär: Den som ska överlämna blommor tar bort papper, ställer blommorna i vatten

under föreställningen i nära anslutning till scenen. Vid föreställningens slut och under applådtacket, oftast andra gången skådespelarna går in på scenen, går man in på scenen och överlämnar blommorna. Inför publiken kan man också säga några uppskattande ord och kanske samtidigt passa på att informera publiken om nästa arrangemang. Det ju ett bra tillfälle att nå många intresserade.

Efter föreställningen kan det vara bra att ha lite mackor till teatergruppen som de kan äta medan de pustar ut och packar ihop. Ska de sova över på er ort kanske det kan vara kul att gå ut och äta eller träffa lite folk på annan förberedd plats. Det beror på tid på dygnet och annat som ni säkert kollat med gruppen i förväg. De kanske är trötta och vill gå till sängs direkt.

Hur ta hand om publiken

Publikplatser, toalett, pausfika

Publikplatserna är iordningställda, det finns toaletter till publiken och någonstans för dem att hänga av sig ytterkläder, obehagat eller med garderobiärer. Ta fem kronor om ni har en bevakad garderob så får ni in ytterligare pengar att täcka arrangemangskostnaden med. Då måste ni ha nummerbrickor på galgarna också. Sjänt brukar finnas om ni använder en lokal som används till andra arrangemang också.

Är det paus i föreställningen är det bra om ni ordna pausförtäring, allt från några backar läsk till kaffe och hembakta bullar. Åter en möjlighet att dra in pengar till arrangemanget. Till en del teaterarrangemang och pjäser kan det passa att erbjuda god mat och dryck. Detta kan kanske lösas tillsammans med en närbelägen restaurang.

Efterarbete

Städning av spellokal och publikutrymmen måste göras. Är det arrangörsgruppen eller lokalutrymmets som skall ordna med städpersonal?

Ja, det har ni gjort upp när ni hyrde och bokade in er i lokalen.

Betala arvode, skattehantering, faktura

När teaterarrangemanget är över är det bara betalningen kvar. Vanligast är att teatergruppen skickar en faktura till er. Där finns alla fakta om hur, vart och när ni betalar. Om teatergruppen inte redovisar att de har en F-skatt sedel skall ni också betala in skatt och arbetsgivaravgifter. Se även kapitel Beställning av teater – avtal och kontrakt.

Utvärdering

Det är väldigt bra om ni gör en utvärdering efter varje arrangemang. I alla fall om ni tänker göra fler arrangemang. Ni bör fråga tre olika grupper hur de upplevt arrangemanget: Publiken, den tillresta teatergruppen och alla i arrangörsgruppen.

Ni i arrangörsgruppen går igenom er komihåglista enligt ovan och kollar upp vad som fungerade bra eller dåligt. Vad ni missade och vad ni gjort bra. Och så rättar ni till, är ute i bättre tid och ordnar allt bättre, nästa gång.

Teatergruppen kan ni fråga om vad de tycker om spellokalen, kringarrangemangen och om publikens respons.

Publiken kan få ett frågeformulär som ni ber dem fylla i i pausen och lämna i en låda direkt efteråt. Ibland kan ni rikta in er på frågor som handlar om marknadsföringen och informationen innan: Hur fick du veta om detta arrangemang? Vad var det som fick dig att gå? Såg du affischen? Var? Läste du om arrangemanget i tidningen? Ni kan också fråga om de praktiska arrangemangen: Hur fungerade spellokalen? Såg och hörde du?

Vill ni veta mer om hur de upplevde föreställningen så kan följande frågor vara bra: Kände du till gruppen innan? Kände du till pjäsen? Skådespelarna? Vad tycker du om föreställningen?

Passa även på att höra vilka önskemål publiken har för framtiden; Vilka slags pjäser vill du se mer av? Har du någon speciell teatergrupp

eller föreställning du önskar att vi tar hit? Vill du vara med i arrangörsguppen och välja och planera? Vill du vara med och hjälpa till praktiskt före och efter en föreställning mot gratisbiljett?

Publikarbete på lång sikt

Bilda en intresseförening, en stödförening. Gör listor med namn och adresser för att sprida information om kommande arrangemang. Kalla dem till visions- och spåningsmöten om framtiden, använd dem som provpublik och försök få igång medlemsverksamhet. Antingen för att göra arrangörsguppen större eller för att bygga upp en aktiv publikgrupp som ni kan ha mycket nytta och glädje och hjälp av i ert fortsatta arbete.

Säsongsplanering/kontinuitet

Om ni inte bara tänker ordna ett enskilt arrangemang utan har tänkt er att fortsätta att anordna teaterarrangemang är lärdomarna från varje arrangemang ännu viktigare att ta vara på. Samma förberedelsearbete behövs men nu måste ni tänka på längre sikt och kanske boka föreställningar för en hel höst eller kanske både höst och vår på en gång?

Här har ni möjlighet att antingen bestämma er för att boka föreställningar som håller sig till ett speciellt tema en hel höst och som skildrar t.ex. krig och fred på flera olika sätt. Eller temat kärlek med föreställningar för olika åldrar. Ni kanske vill anstränga er för att nå nya publikgrupper och satsar på ett publikarbete där dessa målgrupper finns och bokar föreställningar som ni tror intresserar den målgruppen.

Vanligt är att en teaterarrangörsförening försöker duka upp ett smörgåsbord med lite av varje och söka variation i detta. Men det är inte säkert att det alltid blir mest intressant och drar mest folk. Ofta finns då en operett för de äldre, en lite svår och smal seriös pjäs för de verkligt intellektuellt intresserade och en större musikal

som man hoppas ska dra både gamla och unga. Detta kan vara ett säkert men rätt fegt och tråkigt urval.

Ta fasta på en del synpunkter som framkommit i tidigare kapitel om nyskapande, experiment och att våga satsa på något som är nytt eller okonventionellt. Ta det som en utmaning att till exempel få väldigt många ungdomar jättesugna på teater istället för att bara satsa på "säkra kort" när det gäller föreställningsurval och publikgrupp. När ni söker bidrag för denna arrangörsverksamhet kan det faktiskt vara ett bra argument att man vill försöka med något nytt. Det är kanske just sånt som bidragsgivaren vill stödja.

Kulturfestival

Har ni arrangerat musikfest eller festival på er ort? Det är ofta ett kul och uppskattat arrangemang. Bäst gör det sig på sommaren när man kan var utomhus och bygga flera scener. Man kan ordna plats för både teaterföreställningar, musikgrupper, spoken word, matstånd och prydförsäljning. Det kan vara intressant för er kommun att det arrangeras såna festivaler. En festival kan kanske till och med på sikt locka turister till orten? Med detta som motivering kan också möjligheterna att få finansiellt stöd från kommunen bli större.

Här kommer ett förslag på innehåll och upplägg av en kulturfestival som kan intressera flera åldrar och kön:

Musiken kan erbjudas från flera olika lokala musikgrupper och något attraktivt gästband om man har råd. De kanske rentav är så kända att de hjälper till att dra publik till hela arrangemanget? Ett så kallat "dragplåster"?

Förutom musik skulle man kunna bjuda in en dansgrupp till exempel gruppen Bounce som kan alla slags streetdanser och som består av ungdomar från många olika kulturer. De flesta i gruppen är uppväxta i Stockholm och har lärt sig dansa på gatan. Detta har de sedan följt upp

med att studera och räknas numera som professionella dansare.

Låt t ex Teater Uno från Göteborg komma och spela sin enmansföreställning "Idioten" eller något annat som de har på sin repertoar. De har en enorm skicklighet i att engagera unga människor genom teatern. De som tänker att de hatar teater eller tycker det är jättelöjligt – just dessa är en bra målgrupp för en grupp som Teater Uno. Oftast slutar deras föreställningar, som kan handla om nog så svåra och avancerade saker med nyväckt och ömsesidig kärlek. Musikteatergruppen Oktober i Södertälje har även de en bra ungdomsensemble och Ung utan Pung från Stockholm är ett annat exempel.

Låt några unga lokala konstnärer ställa ut sina verk. Någon kanske har samlat på affischer (gamla film- eller konsertaffischer) som kan bli en bra utställning som är intressant för många.

Om ni har en lokal teatergrupp kan de bjuda på en omgång teatersport, då aktiveras stora delar av publiken. Finns det någon lajvspelgrupp kanske dessa kan övertalas att genomföra ett slags "uppvisningslajv" under festivalen. Många lajvgrupper har en gycklargrupp som kan spruta eld, jonglera och göra lite akrobatik.

Inred en diktläsarhörna med maratonläsning av egna och andras dikter. Det brukar finnas mer kreativa människor än man tror på varje ort och de kan bli glada över att äntligen få konfronteras med en större publik än "byrålådan".

Förhoppningsvis hittar man några som kan laga goda och billiga maträtter att sälja under festivalen.

De praktiska arrangemangen är kanske de som kräver mest planering och förberedelser. Är det många människor utomhus behövs tillgång till toaletter. Fråga fritidsförvaltningen, de har kanske även mobila läktare att hyra ut.

Ska man ta entré kanske hela området måste hägnas in. Detta kostar mycket och man kanske

ska överväga att använda pengarna till att finansiera innehållet istället och kanske ha fri entrén. Försäljning av mat, drycker, prylar och sponsorer/bidragsgivare kanske kan dra in de pengar som krävs.

Upphovsrätt

När man arrangerar en teaterföreställning och bjuder in en teatergrupp att spela sin föreställning så behöver inte arrangören bry sig om upphovsrätter. Det är teatergruppens ansvar. Det är de som väljer pjäs och lånar manus och betalar upphovsrätt. Man behöver inte heller anmäla ett teaterarrangemang till STIM om det inte innehåller musik. Kolla då med teatergruppen om de står för STIM-rapportering eller om det ansvaret är arrangörens. Generellt kan man säga att det alltid är arrangörens ansvar att betala STIM-ersättning.